

6

Osasun profesionalak euskaraz formatzen unibertsitatean

Angel Bidaurrezaga Van Dierdonck

Medikua, UPV/EHU ko Medikuntza eta Erizaintzako irakaslea

angel.bidaurrezaga@ehu.eus

Sarrera-data: 2018-03-26 / Onartze-data: 2018-05-07

Laburpena. Unibertsitateko osasun ikasketetan gaur egungo euskararen egoera aurkeztu nahi dugu artikulu honetan. Osasun zientzietako graduen euskarazko eskaintza ez da homogenea, batzuetan dena euskaraz ematen den bitartean (erizaintza, fisioterapia), beste batzuetan ez baita lortu guztiz euskaraz eskaintzea (medikuntza, odontologia, farmazia). Kontuan hartu behar da gainera, euskaraz ematen den guztia EHU/UPVn kokatua dagoela eta bere garapena osasun-esparruan euskarak lan-hizkuntza modura duen hedapenarekin lotuta dagoela. • **Hitz gakoak:** osasun zientziak, hezkuntza, unibertsitatea, euskara, irakasleak.

Abstract. In this article, we wish to present the current situation of health care studies taught in Basque at the University. The situation of health science degree programs is different as in some degree programs teaching in Basque is fully provided for (nursing, physiotherapy), while in other degree programs, there are gaps as far as teaching through Basque is concerned (Medicine, Dental Medicine, Pharmacy). All of the degree programs available in Basque are located at the University of the Basque Country (EHU / UPV) and its development is related to the fact that Basque is used as a working language in the health world. • **Key words:** health sciences, education, university, Basque, teachers.

AURREKARIAK

Osasun zientzietako euskararen historian sakontzeko EIREk (Unibertsitateko euskal irakasleen elkarte) *Euskal Unibertsitatea 2021* liburua argitaratu zuen 2002. urtean. Lan horretan, "Euskal Unibertsitatea Osasun-zientzien alorrean" izeneko 34 orriko txosten bat jaso zen, non aztertu zen orduko euskararen egoera, eta eskaintza akademikoaren, irakasle/ikasleen, ikerketaren eta testugintzaren argazki zehatz bat atera zen. Honakoak izan ziren ateratako ondorio nagusiak:

1. Ikasleen euskal lerroko eskaria igotzen ari da urtez urte.
2. Irakasle berriak beharrezkoak dira normalizazio-egoera batera heltzeko.
3. Testugintzan zeregin handia dago testuliburuak prestatu eta terminologia finkatzeko.
4. Ikerkuntzarako, ikertzaile eta ikerketa-zentro berrien behar handia dago.
5. Kalitate-hezkuntzaren beharra dago Unibertsitateko kudeaketan eta egituran.
6. Osasungintza euskalduntzea loturik dago osasun-zientzietako normalizazio-plangintzarekin.
7. Beharrezkoa da ospitale klinikoa unibertsitarioa eraikitzea.

16 urteren buruan, gaur egungo egoeraren berri idatzi nahi nuke, laburki, artikulua honetan. Izan ere, aurrerapauso asko eman badira ere, oraindik hainbat helburu betetzeko daude, gehienbat, Medikuntzaren eta Odontologiaren esparruetan.

IRAKASKUNTZA ESKAINTZA

Hego Euskal herrian osasun-zientzietako ikasketak hiru unibertsitate ezberdinetan eskaintzen dira:

- UPV/EHU: Medikuntza, fisioterapia, odontologia, farmazia, eta erizaintza.
- UNn: Medikuntza, erizaintza, farmazia.
- UPNA/NUPn: Fisioterapia, erizaintza eta Medikuntza 3. zikloa.

Horietatik, euskaraz UPV/EHU baino ez da ematen; Nafarroako unibertsitate pribatuan zein publikoan ikasketak gaztelaniaz eskaintzen dira soilik (UPNAko erizaintzako 2 ikasgai kenduta).

Hego Euskal herrian osasun-zientzietako ikasketak hiru unibertsitate ezberdinetan eskaintzen dira: Horietatik, euskaraz UPV/EHU baino ez da ematen; Nafarroako unibertsitate pribatuan zein publikoan ikasketak gaztelaniaz eskaintzen dira soilik (UPNAko erizaintzako 2 ikasgai kenduta).

Medikuntza ikasketei dagokienez, graduaren lehen zatia (preklinikoa) aspaldi euskaraz ematen bada ere, bigarren zikloaren egoera ezberdina da lau unitate klinikoetan (Donostian %75 euskaraz eta Gasteizen %0), beraz ezin dugu esan gradua osorik euskaraz eman daitekeenik, Erizaintza edo Fisioterapiari bezala.

Medikuntza ikasketei dagokienez, graduaren lehen zatia (preklinikoa) euskaraz aspaldi ematen bada ere, bigarren zikloaren egoera ezberdina da lau unitate klinikoetan (Donostian %75 euskaraz eta Gasteizen %0); beraz, ezin dugu esan medikuntzaren gradua osorik euskaraz ikasi daitekeenik, Erizaintza graduan edo Fisioterapiari bezala. 2002. urtean Medikuntzaren %32,6 euskaraz ematen zen; Donostian urte horretan egoera berdintsua zen (% 31 Donostian, %26a Leioan). Odontologian egoera larriagoa da, lehen eta bigarren mailak soilik daudelako guztiz euskaldunduta.

Egoeraren erantzule gisa hainbat arrazoi aipa daitezke, esate baterako, heziketan islatzen den unibertsitateko osasun-esparruko egoera diglosikoa, hau da, gaztelania lan-hizkuntza nagusia (ia bakarra) izatea. Egoera horren arabera, hizkuntza-ohiturak aldatzea zaila da, eta hainbatetan irakasle berriak lortzeko arazoak ere izan ohi dira.

Nolanahi ere, aipagarria da euskal adarretako ikasleen hizkuntza-joerek ere larriagotzen dutela euskararen egoera osasungintzako eremu batzuetan. Adibidez, gertatu izan da BAMEko euskarazko eskaintzetan ikaslerik ez joatea. Aldiz, UPV/EHUrako lotutako Gasteizeko erizaintza eskolaren bilakaera erabat desberdina izan da, ia hutsetik hasi baziren ere, euskaren eskaintzak eta erabilerak gora egin baitute.

Europar Batasunak bultzatuta 2010. urtean unibertsitateak ikasketa eta kudeaketatan hainbat aldaketa ezarri zituen, hala nola, Lizentziaturak gradu eta graduondoko ikasketak bihurtzea, ikasgaien kredituak EC-TSetan neurtzea eta karrera akademikoan ebaluazio-sistemak jartzea. Arau berriak Espainiako estatuak erabakitzen ditu, eta, zeharka bada ere, ondorioak izan ditu euskarazko irakaskuntzan. Adibidez, ikasketaplan berriek unibertsitatean izan diren 2 euskara-planetan aldaketak eragin dituzte. Bestalde, sail batzuetako euskararen kontrako joera proaktiboa ere identifikatu da azken denboratan, nahiz eta, adibidez, medikuntzan hasitako 30 urtetako ibilbidearen ondoren, Donostian zein Bilbon erradiologia edo dermatologiaren kasuetan bere euskarazko eskaintza akademikoa %0koa den.

IKASLEAK

1989/90 ikasturtean Medikuntzako euskal lerroak 13 ikaslerekin hasi zenetik, urtez urte goranzko joera izan du: 90 hamarkadaren bukaeran 60ko kopurura zuen eta 2010ean 125ekoa. Baina, urte horretan, Espainiako barruti unibertsitarioa onartu zenez, goranzko joera hori eten

egin zen, nahiz eta, ikasleen euskalduntzeari lotuta, azken urteotan pixka bat berreskuratu den.

Dena den, erdal lerroetan ikasle euskaldunen presentzia orokorraren fenomenoa ohikoa da osasun zientzietako ikasketetan, batez ere medikuntza graduan. Datuak bestelakoak dira Erizaintza eta Farmazian, ondoren ikusiko den bezala. Ikasgai horietako eskaintza osatuago izatea hobesten ditu ikasleen datuek.

UPV/EHUn urteroko sarrerak honakoak dira (2017ko datuak, errektoretzaren arabera):

- Medikuntzan: 275, bukatu 250; %40 euskaraz ari da.
- Fisioterapia: 80, bukatu 70; %50 euskaraz.
- Odontologia: 50, bukatu 30; %20 euskaraz.
- Erizaintza: %60ak euskaraz ikasten du, Leioan eta Donostian.
- Farmazia: %52 euskaraz ari da.

Medikuntzako dekanordetzak ikerketa bat egin zuen 2017an, non ikusi zen gaztelaniazko taldeetako ikasleen gehiengo nabarmena (%78) EA-Etik zetorren, eta euren ikasketa guztia euskaraz egin arren (%69) gaztelaniaz egiten zuten gradua. Horren arrazoiak askotarikoak dira, baina honakoak azpimarra daitezke: akademikoak (gradu guztia euskaraz ez egotea), linguistikoak (hobeto moldatzea gaztelaniaz euskaraz baino) eta profesionalak (MIR azterketa gaztelaniaz izatea). Datu hauek gogotarako dira.

Ikasle euskaldunak erakartzeko asmoz, hainbat ekimen aipatu ziren, 2017ko *Hizkuntza eta Osasuna* EHUKo udako ikastaroan:

- Euskararen prestigioa handitzeko kanpainak egitea ikastetxetan zein Fakultatean, esate baterako, harrera-egunean edota ikasketazokan.
- Osakidetzan, batez ere euskara lan-hizkuntza izateko ekimenak bultzatzea, zirkuitu euskaldunak sortuz, adibidez.
- Euskara batzordeak (akademikoak zein Osakidetzakoak) lanean jartzea tokian tokiko aukerak eta eginkizunak betetzeko, izan ere, identifikatu da arlo askotan lidergo falta nabaria izan dela.
- Gradua euskaraz soilik edo eleaniztunean eskaintzea, euskaldunen kopurua handitzeko, dirudi duelako, gaur egun Osakidetzaren gabezia batzuk nabariak direla aspaldiko ikasle euskaldunen kopuru urriagatik.

Medikuntzako dekanordetzak ikerketa bat egin zuen 2017an, non ikusi zen gaztelaniazko taldeetako ikasleen gehiengo nabarmena (%78) EA-Etik zetorren, eta euren ikasketa guztia euskaraz egin arren (%69) gaztelaniaz egiten zuten gradua.

Ikasgaietako 50 liburu baino gehiago argitaratu dira, baina ikasleek liburuak erabiltzeari utzi diotenetik, apaldu egin da paperezko argitalpena eta, aldiz, interneteko baliabideetara egokitu dira ahaleginak. Terminologia alorrean itzeleko aurrerapenak egin dira, Eusnomed trena bezala erabiliz.

IRAKASLEAK

I Azken hamarkadetan irakasle berriak euskaldunak izateak leundu du aspaldiko egoera. Esate baterako, 2001. urtean batez beste %10 edo gutxiago ginen osasun zientzietako ikasgaietan. Gaur egun, egoera hobetu bada ere, fakultateetan ez gara oraindik heldu gizartean dagoen euskaldunen portzentaia-mailara.

Azken urteotan kontratazio-mota berriak Medikuntzako arlo klinikoe-tako irakasle titular guztien ia desagertzea ekarri du, eta, laster, arlo horretako irakasle guztiak behin-behinekoak eta maila akademiko baxuena dutenak izango dira (irakasle lagunak). Orain arte, Osakidetzako medikuen eta Fakultateko irakasleen arteko harremana zaila izan bada, lan-egoeraren kudeaketa berriak arrisku berriak ekarri ditu. Euskarari dagokionez, zailtasunak ugaritu dira, eskaintzen den lan-kontratu motak ez direlako alor batzuetan batere erakargarriak.

Ezaguna da EAEko erakundeetan euskara gutxien garatu den eremuetako bat Osakidetzak izan dela. Bertan egin diren Euskara-planen balorazioetan azaleratu da, horretarako, arrazoi garrantzizko bat euskara bultzatzeko lidergo falta izan dela, eta, baita, Donostiako kasuan ezik, euskara batzordeak ia desagertuta izatea. Euskararen presentziaren maila apal horrek zaildu egin du ziklo klinikoan izan zezakeen arapena, nahiz eta azken urteetan gizartearen euskalduntzearen aurre pausuak, gazteetan bereziki leundu duen egoera.

Bestalde, irakasle plazak lortzeko neurriak hartu izan dituzte fakultateek (adibidez, iaz odontologian) eta ikasleek ere, euren kabuz, irakasle-gaiak lortzen ari dira ospitaletako zerbitzuetan, askotan sailek egin behar harko luketen lana beteaz.

TESTUGINTZA

I Azken hamarkadetan osasungintzako oinarrizko ikasgaietako 50 liburu baino gehiago argitaratu dira, baina ikasleek liburuak erabiltzeari utzi diotenetik, apaldu egin da paperezko argitalpena eta, aldiz, interneteko baliabideetara egokitu dira ahaleginak. Terminologia alorrean itzeleko aurrerapenak egin dira, Eusnomed trena bezala erabiliz, OSAGAIZ aldizkariaren 2. zenbakian irakur daitekeen moduan.

Beste alor batean, Lanbide heziketan Laneki elkartearen lan-eredua aipagarria da: gabeziak detektatu (ikas materialena, irakaslerena) eta horren aurrean hartutako erabakiak (material bilketa egin, IRALE ikastaro

labur espezializatuak) plan integral bat erakutsi du. Fakultatean materiala biltzeko eta prestakuntza ikastaroen (Terminologia) asmoak ere azaldu ziren dekanordetik.

EZTABAIDA ETA ONDORIOAK

I
Euskararen Osasun Kontseiluaren ideia proposatu zen 2017an eginiko *Osasuna eta Hizkuntza* EHUko udako ikastaroan, eta gainerako oniritzia lortu zuen. Kontseilu horren helburua izan beharko luke osasunaren esparru zabaleko ekintzaile euskaldunak lan bateratu bat egitea eta gidaritza sendotzea arlo klinikoan, akademikoan eta erakundeak euskalduntzeko prozesuan.

Horrez gain, ondorengo gaiak ere berariaz lantzea beharrezko ikusten da:

- UPV/EHU eta Osakidetzaeren arteko hitzarmena berregitea, gaur egun indarrean dagoenak hizkuntzaren gaia ez duelako ia aipatzen, eta, askoren iritziz, azken urteetako funtzionamendua ez delako nahiko eraginkorra izan.
- Nabarmentzekoa da espezializazioa aurrera doan heinean euskara desagertzen dela, eta joera horren aurrean euskara lan-hizkuntza gisa lortzeko neurri sendoak behar direla. Horregatik, azken urteetako lidergo faltari buelta eman behar zaio, izan ere, agintarien inplikazioa erabakigarria da.
- Hiztun aktiboak galdu ditugu azken urteotan eta gizarte-mailan ere jarrera aktiboak bultzatzeko erabakiak behar dira, hizkuntza ezin da bakarrik borondate kontua izan.
- Asistentzian zirkuituak martxan jartzea eta langiletarako dekalogo bat lortzea hizkuntza arloan.

Beraz, euskal gizartean bezala, osasun esparruan bidegurutze baten aurrean gaude; aspaldiko neurriek muga bateraino eraman gaituzte, eza gutza handituz baina ez hainbeste erabilera, eta goian aipatutako erabakien berri behar ditugu. ●

BIBLIOGRAFIA

Bidaurrazaga, Angel, Asier Garro, Enrike Gutierrez Argandoña, Gontzal Garcia de Caño, Mikel Alvarez, Koldo Callado (2002). Euskal Unibertsitatea Osasun-zientzien alorrean: arazo espezifikoko orain eta etorkizun-estrategiak.. EUSKAL UNIBERTSITATEA-2021*Egiten ari garen euskarazko unibertsitatea. UEU Bilbon. 115-148 or.

Perez de Viñaspre, Olatz, Maitez Oronoz (2017) Eusnomed: Osasun-termi-
noen euskaratze automatiko. OSAGAIZ, 1. bolumena 2. zenb. 52-54 or.

Nabarmentzekoa da espezializazioa aurrera doan heinean euskara desagertzen dela, eta joera horren aurrean euskara lan-hizkuntza gisa lortzeko neurri sendoak behar direla. Horregatik, azken urteetako lidergo faltari buelta eman behar zaio, izan ere, agintarien inplikazioa erabakigarria da.